

мотиваційною базою для називання футбольних команд: назви спортивних товариств, назви підприємств, антропоніми, топоніми, назви людей за професією чи родом занять.

Ключові слова: назва футбольної команди, тоталітаризм, онім, апелятив, мотивованість.

Аннотация

Ирина Процик. «Авангард», «Локомотив», «Колхозник»: влияние тоталитаризма на выбор названий украинских футбольных команд в 20-80-х гг. XX в.

В статье показано, как влияние тоталитаризма отразилось на выборе названий украинских футбольных команд в 20-80-х гг. XX в. Описаны наименования футбольных клубов, мотивированные онимами и апелятивами. Выделены группы номинаций, которые были мотивационной базой для называния футбольных команд: названия спортивных обществ, названия предприятий, антропонимы, топонимы, названия людей по профессии или роду занятий.

Ключевые слова: название футбольной команды, тоталитаризм, оним, апелятив, мотивированность.

Summary

Iryna Protsyk. «Avanhard», «Lokomotyv», «Kolhospnyk»: effect of totalitarianism on the choice of names of Ukrainian football teams in the 1920-80s.

In this article the author has demonstrated the effects of totalitarianism on the choice of names of Ukrainian football teams in the 1920-80s. Names of football clubs, influenced by onyms and common nouns, have been described. The author has also distinguished groups of nominations which were motivational base for naming football teams: names of sports societies, names of enterprises, anthroponyms, place names, names of people according to their profession or occupation.

Key words: a name of a football team, totalitarianism, an onym, a common noun, motivation.

УДК 81'373.21

Сидоренко Олена Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент

Приазовський державний технічний університет

м. Маріуполь. Україна.

E-mail: elenalingva@mail.ru

НАЗВИ РОСЛИН В УКРАЇНСЬКОМУ ЕРГОНІМІКОНІ

Постановка проблеми. Останнім часом кількість ергонімів посилено зростає і потребує упорядкування та ретельного вивчення. Дослідження онімних процесів відбуваються в різних напрямках, включаючи систематизування за лексико-семантичними ознаками, визначення засобів творення заявлених назв та їхніх структурних різновидів. Серед ергонімів, трансонімізованих від інших онімів, значна перевага надається численним групам трансонімізованих антропонімів і топонімів. Група трансонімізованих фітонімів (назв рослин) не є численною, як зазначені вище, але привертає не меншої уваги й потребує комплексного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ергонімна лексика вже кілька десятиліть є об'єктом уваги українських лінгвістів. Дослідженням назв об'єктів людської діяльності почали займатися ще в 70-ті роки минулого століття. Основним напрямом вивчення ергонімів був ареальний. На сьогодні маємо ґрунтовні дисертаційні роботи, присвячені вивченню назв різних регіонів України. Наприклад, О.О. Белей досліджував ергоніми Закарпаття [1], Н.В. Кутуза – Одеси [5], Н.М. Лесовець – Луганська [6], О.М. Сидоренко – Донеччини [8], М.М. Цілина [11], Ю.І. Дідур [3] – Києва, С.О.

Шестакова [12] – Києва, Львова, Полтави, Сум, Харкова. З.І. Бузинова вивчала назви промислових об'єктів в історичному напрямі [2]. Осмисленню природи ергоніма приділили увагу у своїх працях О.Ю. Карпенко [4], Є.С. Отін [7], М.М. Торчинський [9], І.І. Турута [10]. Проте окремі класи онімів, трансонімізованих в ергоніми, ще ретельно не досліджувались (за винятком трансонімізованих антропонімів і топонімів). Саме необхідність вивчення цієї групи ергонімів і зумовлює актуальність нашої роботи.

Мета статті: проаналізувати ергоніми, утворені шляхом трансонімізації фітонімів, зафіксовані на території різних регіонів України протягом останніх років.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи назви різних об'єктів людської діяльності, неможливо не звернути увагу на наявність значної кількості фітонімів серед безлічі різних найменувань. Назви рослин використовують для іменування об'єктів різних видів діяльності: торгівлі, обслуговування, сфери розваг та ін. Серед назв об'єктів торгівлі зафіксовано назви квітів для позначення крамниць квітів: «Астра» (К.), «Гвоздика» (Мар.), «Дика орхідея» (К.), «Лотос» (Дн.), «Ромашка» (Мик.), «Фіалка» (Мар.); крамниці та салони меблів мають назви: «Клен» (Мар.), «Кленовий лист» (Мар.), «Ивушка» (К.); назви плодів фруктових дерев зафіксовано в назвах таких крамниць: «Ананас» (Мар.), «Апельсин» (Од.), «Мандарин» (Дн.). Також використано безліч фітонімів серед назв об'єктів обслуговування та сфери розваг: кав'ярні «Магнолія» (Л.), «Малинка» (К.), «Манго» (Мар.), «Яблунька» (Д.), кінопалац «Березка» (Д.), дитячо-юнацький клуб «Гвоздика» (Мар.), фітнес клуб «Сакура» (Д.), готель «Лотос» (Од.). Найчисленнішими групами назв постають групи, які іменують дитячі садочки та розвиваючі дитячі центри, зафіксовані у 20 обласних містах України: «Барвінок» (К.), «Волошка» (К.), «Соняшник» (Луг.), «Пролісок» (Він.), «Тополька» (Хм., Чер.) та ін (загалом 80 назв); та фермерські господарства: «Барвінок» в селі Світлогірське Дніпропетровської області та в селі Хлівчани на Львівщині, «Тополь» у селі Новогупалівка Запорізької області, «Троянда» в селі Сатіїв Миколаївської області, «Береза», «Вишня», «Верес», «Каштан», «Конвалія», «Ромашка», «Рута», «Ялинка» на Донеччині та ін (зафіксовано більш 100 назв).

За належністю до певної мови всі досліджені фітоніми належать переважно до української (центр дитячого розвитку «Цвіт папороті» (К.), дитячий садок «Червона калина» (Зап.), кав'ярня «Червона рута» (Мар.), крамниця «Берізка» (Мар.)) та російської мов (дитячі садки «Подснежник» (К.), «Елка» (Чер.), перукарня «Ландыш» (Мар.), будинок відпочинку «Сосенки» (Свят.)), водночас нами було виявлено декілька ергонімізованих фітонімів, позначуваних англійською (крамниці *Mango* (Д.), *Orange* (Мар.)) та французькою (салон краси *BeatedeFleur* (Д.)) мовами.

З-поміж ергонімізованих фітонімів виділено такі структурні моделі:

- одиничний фітонім в однині: дитячі садки «Вишня» (Пол.), «Верба» (Д.), «Верес» (К.), «Конвалія» (Зап.);
- одиничний фітонім у множині: дитячі садки «Васильки» (Од.), «Сосенки» (Зап.), крамниці «Проліски» (Мар.), «Тюльпани» (Д.);
- фітонім у зменшено-пестливій формі як різновид одиночного фітоніма: дитячі садки «Калинка» (Пол.), «Малинка» (Зап.), «Берізка» (Зап.), «Вербочка» (Зап.), «Тюльпанчик» (Дн.), «Каштанчик» (К.), «Грибок» (Зап.);
- апелятив + фітонім: дитячі садки «Белая гвоздика» (Зап.), «Киевские каштаны» (К.), кав'ярні «Три березки» (Гор.), «Червона калина» (Д.);
- відфітонімний ад'єктив + апелятив, з визначенням кольору: дитячі садки «Калиновий цвіт» (Зап.), «Рябиновий цвіт» (К.), «Калинова сопілка» (Ів.-Фр.);
- ергоніми, утворені від поетонімів (назв відомих казок), що містять назви рослин, або їх загальні назви: дитячі садки «Аленький цветочек» (Сімф.), «Семицветик» (Мик.), крамниця «Каменный цветок» (Сл.);
- назви, які містять загальну лексему *квітка*, та її ад'єктивний різновід: крамниці «Квіти плюс» (Д.), «Квіти світу» (Д.), «Квіти для Вас» (Мар.), «Червона

квіточка» (К.), «Квіти» (К.), «Цветочный дом» (Д.), «Цветочный павильон» (Мар.), дитячі садки «Квітка Карпат» (Ів.-Фр.), «Квітка Оболоні» (К.);

- відфітонімні ергоніми, які позначають одночасно дерева, та деревину і переважно використовуються як назви салонів меблів: «Ясень» (Хм.), «Палісандр» (Д.), «Кедр» (Мик.), «Клен» (Мар.). Порівняймо, лексема-назва крамниці меблів «Крона» (Мар.) позначає сукупність гілок і листя у верхній частині рослини, що продовжує стовбур від першого розгалуження до верхівки дерева з усіма бічними відгалуженнями і листям, які теж використовують для виготовлення меблів. Крамниця шпалер «Панірус» (Мар.) своєю назвою позначає писальний матеріал, в давнину поширений в Єгипті, для виготовлення якого використовувалась однойменна водно-болотна рослина *sururus* *sururus*.

- ергоніми, засновані на загальнофітонімній лексиці та вказуючі на місце, де розташовані їхні об'єкти: будинки відпочинку «Сосновий бор» (Свят.), «Зелена роща» (Свят.), готель «Лісова поляна» (Д.).

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Назви відфітонімного походження мають позитивну конотацію й переважно іменують об'єкти торгівлі, обслуговування, сфери розваг. Водночас з-поміж названих об'єктів саме в назвах дитячих садків, освітніх центрів, крамниць дитячих товарів, дитячих кафе відфітонімні ергоніми представлені найчисленнішою групою. Подальше вивчення трансонімізованих фітонімів полягає в зіставному аналізі назв різних регіонів, та їх структурно-семантичних особливостей, а також в дослідженні процесу їх формування та функціонування.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ:

Він. – Вінниця
Гор. – Горлівка
Д. – Донецьк
Дн. – Дніпропетровськ
Зап. – Запоріжжя
Ів.-Фр. – Івано-Франківськ
К. – Київ
Л. – Львів
Луг. – Луганськ
Мар. – Маріуполь
Мик. – Миколаїв
Од. – Одеса
Пол. – Полтава
Свят. – Святогірськ
Хм. – Хмельницький
Чер. – Чернігів

Література

1. Белей О.О. Сучасна українська ергонімія (на матеріалі власних назв підприємств Закарпатської області). – Дис. ... канд. філол. н.: 10.02.01. – Львів, 2000. – 209 с.
2. Бузинова З.И. Из истории развития русской эргонимии 20-30-х гг. (на материале названий промышленных предприятий) // Восточноукраинский лингвистический сборник: Выпуск 5. – Донецк: Донеччина, 1999. – С. 60-73.
3. Дідур Ю.І. Особливості функціонування ергонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі (в українській, англійській та російській мовах). – Дис. ... канд. філол. н.: 10.02.15. – Одеса, 2015. – 195 с.
4. Карпенко О.Ю. Когнітивна ономастика як новий напрямок вивчення власних назв // Восточноукраинский лингвистический сборник: Выпуск 10. [Сб. науч.тр.]. – Донецк: Юго-Восток, 2006. – С. 72-82.

5. Кутуза Н.В. Структурно-семантичні моделі ергонімів (на матеріалі ергонімікону м. Одеси). – Дис. ... канд. філол. н.: 10.02.01. – Одеса, 2003. – 214 с.
6. Лесовець Н.М. Ергонімія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти. – Дис. ... канд. філол. н.: 10.02.01. – Луганськ, 2007. – 295 с.
7. Отин Е.С. Номинационные процессы в русской эргонимии XX века (названия промышленных предприятий, акционерных обществ и фирм) // Актуальные вопросы теории языка и ономастической номинации: [Сб. ст.]. – Донецк: ДонГУ, 1993. – С. 83-94.
8. Сидоренко О.М. Номінаційні процеси в полілінгвальній ергонімії Донеччини. – Дис. ... канд. філол. н.: 10.02.15. – Донецьк, 2013. – 210 с.
9. Торчинський М.М. Українська Ономастика: навчальний посібник/ Михайло Миколайович Торчинський. – К. : Міленіум, 2010. – 238 с.
10. Турута И.И. Вывески, которые нас окружают // Русский язык, литература, культура в школе и вузе. – 2005. – № 3. – С. 28-33.
11. Цілина М.М. Ергоніми м. Києва: структура, семантика, функціонування. – Дис. ... канд. філол. н.: 10.02.01. – Київ, 2006. – 243 с.
12. Шестакова С.О. Лексико-семантичні інновації у системі сучасної української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів). – Дис. ... канд. філол. н.: 10.02.01. – Харків, 2002. – 204 с.

Анотація

Сидоренко О.М. Назви рослин в українському ергоніміконі.

Стаття містить аналіз назв об'єктів торгівлі, обслуговування та сфери розваг, зафіксованих на території різних регіонів України, переважно обласних центрів, протягом останніх років та утворених шляхом трансонімізації фітонімів. Виділено різні структурні моделі. Визначено найчисленніші групи досліджених онімів, виявлених у назвах об'єктів дитячої сфери обслуговування та фермерських господарств.

Ключові слова: ергонім, онім, фітонім, назва, трансонімізація, апелятив, об'єкт номінації.

Аннотация

Сидоренко Е.Н. Названия растений в украинском эргонимиконе.

В статье анализируются названия объектов торговли, обслуживания и развлечения, зафиксированные на территории разных регионов Украины, преимущественно областных центров, в течение последних лет и образованных путем трансонимизации фитонимов. Выделены различные структурные модели. Определены наиболее многочисленные группы исследуемых эргонимов, называющие объекты сферы обслуживания детей и фермерские хозяйства.

Ключевые слова: эргоним, оним, фитоним, название, трансонимизация, апеллятив, объект номинации.

Summary

Sydorenko O.M. Names of plants in Ukrainian ergonymia.

The article analyzes the names of objects of trade, service and entertainment founded on the territory of different regions of Ukraine, especially the regional centers, in recent years, and formed by transonymization of floronyms. Different structural types are distinguished. The most numerous groups of studying ergonyms – are the objects of services for children and farmers – are determined.

Key words: ergonym, onym, floronym, name, transonymization, appellative, object of nomination.